

בנאות דשא

פרשת מקץ תשפ"א - גליון ל"ה

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

התגברות בנסיון מועיל להתקדש בדברי הרשות

בפרשת יוסף הצדיק נתמנה למשול על כל מצרים, ואמרינן בגמרא (סוטה לו:): דבשעה שאמר פרעה 'ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים' (מא, מד), טענו איצטגניני פרעה דכדי שיהא ראוי למלכות, צריך שידע שבעים לשון, ובא מלאך גבריאל בכדי ללמד ליוסף הצדיק שבעים לשון, אבל יוסף לא קלט את הלשונות, עד שהקב"ה הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה, ואז למד, שנאמר (תהלים פא, ו) 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים'.

ודברי הגמרא צריכים ביאור, הרי ע"פ דרך הטבע אי אפשר להבין בלילה אחד שבעים לשונות, ולכן שלחו לו מלאך כדי ללמדו, ואם המלאך לא הועיל, מה יסייע לו הוספת הה"א יותר מלימוד של המלאך. ועוד קשה, הרי הוספת הה"א לא היתה עבור לימוד הע' לשונות, אלא כפי שאמרו שם בגמרא 'יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא'.

והמהרש"א (חא"ג שם) מבאר דוודאי הא דזכר יוסף לתוספות הה"א היה בעבור שכבש את יצרו וקידש שם שמים בסתר, אלא כיון שקידש שם שמים, על כן בשעה הצריכה לו הוסיפו לו הה"א משמו של הקב"ה, כדי שידע בע' לשון, ושעל ידי זה יעלה לגדולה, ולולי שכבש יצרו לא היה זוכה לכל זה. אך עדיין יש להבין מה הקשר בין קידוש שם שמים בסתר ללימוד השבעים לשון, ועוד מה היה הקושי בלימוד השבעים לשונות.

ויש לבאר בהקדם דברי **השם משמואל** (דברים תרע"ט) בשם **החידושי הרי"מ זי"ע** שלשון צרפת מושכת לגנאי, והטעם משום שהם מלוכלכים מאוד כידוע, ע"כ לשונם שצפונות בה מהותם מושכת לפחיתות. וכן הוא בכל שאר לשונות הגויים, שכולן מתפשטים מהותם וטבעם בלשונותיהם ומושכים את תשוקת לב האדם לטבעם ומהותם [ורש"י ז"ל פירש הסברת הכתובים כמה פעמים בלשון צרפת, לטובת הכלל המדברים הלשון ההיא שתהיה רפואה קצת ללשון ההיא. שעיי' נעשתה הלשון ההיא מחוברת לטהור ונדחה הרע מקרבה ונכנסת בה רוח טהרה].

וע"פ דברי **החידושי הרי"מ זי"ע** מובן כי הקושי של יוסף הצדיק ללמוד השבעים לשונות,

היה שמחמת קדושתו היה מרוחק מהמהות של לשון האומות, ולכן לא הצליח ללומדם ולהבינם. וכמסופר על **צדיקים זי"ע** שלא הצליחו ללמוד אפילו איך לחתום את שמם בלועזית.

ובכדי שבכל זאת יוכל יוסף הצדיק לקלוט לשון העמים היה נצרך לסיוע מיוחד, ולזה היה העצה להוסיף לו הה"א, ויובן בהקדם דבריו הנפלאים של **כ"ק אאז"ל** (פני מנחם פ"י שלח עמ' פא ועמ' צה) בביאור דברי הגמרא (מנחות מד): תנא אמר רבי נתן אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעולם הזה ולעולם הבא איני יודע כמה, צא ולמד ממצות ציצית, מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית וכו', ועמד בנסיון קשה, ואח"כ שכרו היה שכן בעניני עולם הזה, שהיה לו בהיתר. ולכאורה תמוה האם זה השכר על עמידה בנסיון, עניני גשמיים ועולם הזה? ועל זה אמרו ולעולם הבא איני יודע כמה? הרי השכר בעולם הזה גם צריך להיות בעניני רוחניות. וביאר **כ"ק אאז"ל** שהמכוון הוא עמוק מאוד, שכרו היה שיכול לעמוד בנסיון של היתר, לקדש דברי הרשות, שגם בהם יתכוון לשם שמים, וזה מדרגה גדולה מאוד שזכה לזה בעקבות ההתגברות על היצר, כי מי שמתגבר על יצרו אז האור והמתקנות אח"כ הוא שיוודע לקדש דברי הרשות. ע"כ דבה"ק.

וזה היה העצה אצל יוסף הצדיק שהוסיפו לו כעת את האות הה"א, כי הקידוש שם שמים בסתר שבשכרו קיבל תוספת לשמו את משמו של הקב"ה, זה נתן לו את הכח לעסוק בדברי הרשות בלי להתגשם מהם כלל, ולכן היה ביכולתו ללמוד השבעים לשונות בלי שידבק אליו הגנאי והפחיתות שבהם.

וכן כל אחד ואחד מאתנו, על ידי שמתגבר וזוכה את יצרו, הוא מתעודד וזוכה לאור עוד יותר גדול, להאיר גם דברי הרשות, כל העולם מלא בדברי הרשות, והרי כל אחד רוצה להתרומם ולהיות טפח מעל גבי הקרקע, בפרט בזמנים מקודשים כחנוכה, אז העצה היעוצה הוא קודם כל לקדש שם שמים בסתר, לזבוח את היצר כשהוא בינו לבין קונו, ועיי' יכול לקדש עניני הרשות, שגם כאשר מוכרח להתעסק בהם לא ימשך אחרי ההבל והתהווה.

(נר ג' דחנוכה תשס"ט - עבד"י ח"א עמ' רה וחנוכה עמ' טו-טז)

א. אצל **כ"ק אאז"ל**, הרבה פעמים שמענו איך שפירש דברי חכמים וחידותם שלא שמעתם און מעולם, הוא לימד אותנו איך למדו גמרא בבית מדרש של **רבוה"ק תלמידי הבעש"ט זי"ע**, ולא כפי הנראה לעיני הלומד פשוטות כונת דברי חז"ל. ובכל פעם שהנני מגיע לגמרא זו לאחר ששמעתי פירוש זה מכ"ק אאז"ל, תמה אני על עצמי ובושה תכסה פני, איך יכולתי להבין הגמ' כפשוטו - פראסט, הרי חייב להיות שזה הפשט, איך אפשר ללמוד אחרת. ויש מקום לומר שמי שלומד דברי הגמרא כפשוטו, אין זה לימוד כלל. ואולי בהפלגה נאמר שאם בירך ברכת התורה על לימוד זה אינו יוצא יד"ח של לימוד התורה וברכתו ברכה לבטלה. דבר זה חוזר ונשנה, לא רק בשמועסן שנאמרו להתעוררות, אלא גם בהארות והערות שכתב על שולי גליונות ספריו, מאיר אור חדש בפירוש דברי הגמרא, שלא ללמוד את הדברים באופן גס ח"ו, **אשריהם הצדיקים שענינם מאירות להם לגלות תעלומות חכמה ודרכי יראת שמים בתורה**.

(ט"ז אדר תשס"ט, לך לך תשנ"ה, גליון שולי הגליון)

הכם ונבון לשמור הטובה

ענין חלום פרעה לפי פשוטו בא להורות דרך לעבודת הש"י, מאשר נודע לכל הבא בסוד ה' ועבודתו, כי יש ימי הטובה וימי הרעה כמ"ש בזה"ק (מצורע נד), **וקודם נסיון והרחקה יש קירוב, וכשהשעה צלחה, צריך אדם לראות לקבוע בעצמו הטוב**, ולאסוף בימים הטובים כל ההארות אל עיקר נקודת לבבו, עד שיוכל לידע איך להתנהג בימי ההסתר גם כן, להכין לעצמו בימים הטובים שנתגלה הקדושה בהם, לקבוע ההארות בלב היטב כדי להיות על ימי הרע כשהקדושה נסתרת, וכמ"ש (קהלת ז, יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה', פירוש 'היה', להתדבק בהארה ולקבוע ההארה והטוב בלב ובגוף האדם, שנמשך הטובה אצלך להיות נטבע בך, וזה עיי' 'וביום רעה ראה' - עתה - איך להתנהג אח"כ. שיבין ויתבונן כי לא תמיד יהיה נפתח לו ולכן ישים ההארה אל לבו, אבל קודם כל נסיון יש הארה איך ללמוד על אח"כ.

ואא"ז מו"ר ז"ל (החידושי הרי"מ זי"ע) פירש הפסוק (תהלים לב, ו) 'על זאת יתפלל כל חסיד וגוי' לעת מצוא, 'לעת מצוא' היינו השעה הטובה - שאין לך אדם שאין לו שעה אחת ורצון לעבודת הש"י, **וכשזוכין לאיזה התגלות צריכין לראות שיהיה נקבע בלב היטב, להיות דבר של קיימא**. וזה פירוש הפסוק 'ביום טוב היה בטוב' - שיהיה כל מציאות הוריינו כלול בטוב המתגלה באותו יום (ועיי' עבודת ישראל לפסח יום ב).

(עיי' שפיא תרל"א ותר"ס, לקוטות ד"ה ענין ד"ה בפסוק, ויצא תרנ"ג)

כי לא מחכמה שאלת על זה

כתיב (קהלת ז, י) 'אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה', וידוע **מהר"ק הרב"ר' בונם זי"ע** שפירש 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה' - אל תבוא בטענה לפני הקב"ה אמאי ימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה - שזה לא היה מחכמתך - מהיותך בעל מדרגה זכית לימים טובים מאלה, אלא היה אצלך רק בשאלה, ושאלה איתיה בחזרה, אבל י"ל להיפך, כי לא מחכמה - שאלת על זה, האסט געטוהן א נארישקייט אז דו האסט דאס נאר געבארגט, הרי זה מעשה שטות שרק שאלת את הימים הטובים, כי בידך הדבר, וואלסט דו געווען קליג - וואלט עס נישט געווען קיין שאלה ביי דיר, אם היית חכם הרי לא היית משאיר את זה בתורת שאלה בלבד, אלא היית קונה את זה, שהרי היה בידך שיהיה לך קנין נצחי בימים הראשונים הטובים, **ועל האדם להיות חכם לנצל את מה שהוא מקבל, שלא ישאר בגדר שואל אלא להיות קונה**.

(נר א' דחנוכה תשפ"א)

לעילוי נשמת
מוה"ר יעקב עקיבא סופר
נפ' ב' שבט תש"פ
רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצוק"ל
הכתב סופר
נלב"ע ג' טבת תרע"ה
נתרם עיי' נכדיו

לע"נ האשה החשובה
מרת לאה ואהל ע"ה ב"ר דוד הלברשטאם ז"ל
אשת הרה"ח ר' **אברהם אליעזר הכהן ואהל ז"ל**
נלב"ע ה' טבת
ת.ש.צ.ב.ה.
נדבת צאצאיה שיחי'

נדבת ידידנו
הרה"ח ר' דוד צבי לפה הי"ו
לרגל התחלת הנחת תפילין לבנו **יהונתן נייז**
משפע מצוות תפילין יתמשך עליו
להיות לו חיים ארוכים ושפע קודש

בהשקטת רתיחת הדם בגשמיות - במצותי חפץ מאוד

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (קכ"א) 'הללו-ה' אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאוד, ודרשו חז"ל (ע"ז יט.) אשרי איש ירא את ה' - אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא איש, דהיינו בעוד רתיחת הדם ואש התאוה בתקפו, שמתגבר על יצרו בעת המלחמה, ועוד אמרו שם 'אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש'. ושניהם אמת ונוגעים לכל אחד ואחד, כי לפעמים מצליחים לגבור עליו בשעת הנסיון - מתגבר כשהוא איש, ולפעמים נכשלים ומ"מ מתגברים וחוזרים בתשובה כשהוא איש, אבל הכל בעודו איש, עם כל הכוחות, יונגעררהיט.

אך מלבד דרשת חז"ל על רישא דקרא, שפיל לסיפיה דקרא 'במצותיו חפץ מאוד', כי אכן התאוות ומלחמת היצר הגוברים ביותר בימי הנעורים, הם מרתיחת הדם שבאותם השנים, כי הדם הוא הנותן תאוה לאדם (עי' נועם אלימלך ר"פ כי תצא), ורתיחת הדם גורם לתאוות וחמדות רעות (עי' ארחות צדיקים שער כח). אבל כנגד זה, דייקן חז"ל (אבות דרבי נתן פ"ד, ד. ועי' תדבא"ז פ"ד) בלשונם ואמרו 'דברי תורה נבלעים בדמו', כי דברי תורה הנלמדים מתוך התלהבות חשק ורתיחה נבלעים בתוך הדם, ומשקטים את רתיחות הדמים לתאוות וחמדות רעים, ומסייעים להתגבר עליהם.

והאי קרא מידרש מרישא לסיפא ומסיפא לרישא, הא בהא תליא, מי שדמו רותח לתאוות פחותות וחמדות מגונות, אזי מקיים מצוות מתוך קרירות, כי הרתיחה אצלו הוא לאהבות זרות, אבל אם 'במצותיו חפץ מאוד', אז א מענטש האט געפיהל צו א מצוה, א וארימקייט צו א מצוה - להט וחמימות בקיום מצוות, עליו נאמר אשרי איש ירא את ה', שיש בידו להתגבר בעודו איש, בזמן שעדיין קיים אצלו רתיחת הדם, מכיון שהתאוה מונח בתורה ומצוות, ולכן בידו להיות ירא ה', להתגבר ולשוב בתשובה.

ואיתא בגמרא (מעילה יז:) פעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ועל עיקרי הדת,

ולא עלתה בידם לבטל הגזירה עד שנסעו נאנים לרומי, וכו', והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אני ראתיה בעיר רומי והו' עליה כמה טיפי דמים. והנה מצוינו ב' ענינים שהעיד רבי אלעזר ברבי יוסי שראה אותם באותה שעה ברומי, מה שמובא כאן בגמרא והובא גם ביומא (נז.) לגבי הזאת הדם על הפרוכת ביום הכיפורים, ועוד מובא בשבת (סו:) ובסוכה (ה.) שראה את הציצית שכתוב עליו קדש לה' בשניה אחת, ויש להבין אמאי כאן במעילה בגוף העובדא הזכירו חז"ל רק הענין של הזאת הדם, ולא הענין של הציצית, ועכ"פ הו"ל להביא שניהם.

אלא שכשבאו חז"ל ללמדנו איך להחזיק מעמד בגלות, ואיך זוכים לישועה לבטל הגזירות, גילו לנו שהכח להעמיד דת על תילה בגלות הוא על ידי מסירות נפש לקדושה, כי באותה עת היו בני ישראל בחשכת הגלות, אפינטערניש, ולא היו להם בית המקדש וקרבתו כדי לבטל את הגזירה, והיינו דאמרין אני ראתיה והו' עליה כמה טיפי דמים, קדושים תהיו - דמיהם בם, שבכח הטיפי דמים, שבני ישראל הקריבו מעצמם בפועל למען קדושתו ית"ש, ולא רק רביעית דם התמצית שהנפש תלויה בו - בשעת נסיון של מסירות נפש בג' עבירות חמורות, אלא גם בנסיגות הקטנים, מידי יום ביומו, בכל פעם שאיש ישראל עומד בנסיגה ומדחה את תאוות גופו ומקרב לבו לעבודת ה' יתברך, הוא בחינת מסירות נפש, גם הטיפות דם שמקיימים על הנסיגות מידי יום, והרצונות שמקריבים אל ה' בעת התגברות ועמידה בנסיגה, בזכותם חלה בידם לבטל הגזירה. וזה 'והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי' וכו', שבכח הטיפי דמים שראה שם ביטל את הגזירה, כי בכח המסירות נפש יכולים להתגבר על השונאים, גזירות המלכות של האיובים בשר ודם, ולהתגבר על היצר הרע השונא הגדול ביותר.

(מתוך טיטוס ס"ג שבת חנוכה תשפ"א)

מילי דאורייתא

והעירו התלמידים דמשמע שם שהוצרך לשלם קנסות למלכות על גניבתו, ולא רק דמי הגניבה, ומ"מ ל"ד כזה ואכ"מ, ודווקא בנחסר ממון על פיו של ערב שלקח ממנו או הפסידו שייך למיתי עלה מדין ערב [ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין ח"א קונטרס פסקים סקע"ז משי"כ לדון בתשו' רשב"א הנ"ל].

(ילקוט שיעורים קידושין (היוש) עמ' צג)

בהא דעשרה שנתפסו בגניבה

ויאמר כדבריהם כן הוא' (מקץ מד. י), ופירש רש"י מחז"ל (ב"ר צ"ח) 'גם כדבריהם - אף זו מן הדין אמת, כדבריהם כן הוא שכולם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים'. והנה איתא בתוספתא (ביק פ"י ה"טז) 'גנבים שנכנסו במחתרת ועשו תשובה כולן חייבין להחזיר, עשה אחד מהן תשובה אין חייב לשלם אלא על חלקו בלבד', והמגן אברהם בפירושו על התוספתא כתב 'צ"ע דאמרין במדרש סוף פרשת מקץ עשרה שנמצאו בגניבה אחד מהם נתפס ע"י כולו'. ומתוך ה**בירוק טעם** (עטרת חכמים סנהדרין בריש סוגיא דבא במחתרת) דשאני סתם גנב די"ל שהדין הוא שכל אחד חייב על כל הגניבה, ולכן עשרה שגנבו אחד נתפס על כולו [ואכן דנו בזה הפוסקים בשנים שגנבו, אם כל אחד חייב על הכל או רק על חלקו, עיי' פתחי תשובה ח"מ ס"י שמח סק"ז], וזה משום דבשעת הגניבה חל חיוב על כל אחד להשיב כל הגניבה, אבל התוספתא דאירי בבאו במחתרת, א"כ הרי בשעת הגניבה לא חל חיוב זה משום קלבד"מ שהרי רשות להרגם, ואינם חייבים רק על מה שכל אחד לקח לעצמו אח"כ.

אמנם כל עיקר קושיית המג"א צ"ת, שהרי שינה מלשון המדרש, כי לפנינו במדרש וברש"י לא כתוב שאחד נתפס עבור העשרה שגנבו כולם ביחד, אלא שכשגניבה נמצאת ביד אחד מהם בלבד כל העשרה נתפסים עליו, וזה בודאי אינו מדיני התורה, וע"כ הכוונה מצד דרך המלכות לתפוס כולם עד שיבורר הדבר או אף להעניש כולם בלי בירור, וא"כ מצד דין תורה י"ל דאף כשנמצאת ביד כולם אין אחד חייב בעד חבירו על כל הגניבה, ואין לומר שהמג"א למד דינו בק"ו מלשון המדרש לפנינו, דאם עשרה נתפסים על אחד, כל שכן כשכולם גנבו נתפסים זה בעד זה, דאדרבה היא הנותנת שעשרה הנתפסים על אחד ודאי אינו כן מצד דין התורה, וא"כ ליכא למילף מינה. והיא תמיהה קיימת.

(ס"א שבת חנוכה פר' מקץ תש"פ - עבד"ד חנוכה עמ' כז)

דין ערב כשאומר לחבירו צא וגנוב או תזיק ואני אשלם

'אנכי אערבנו' (מג. ט), ואיתא בגמרא (ב"ב קעג:) "א"ר הונא מנין לערב דמשמעבד [רשב"ם - באמירה בעלמא בלא קנין], דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו, ועי"ש מדכתיב (מכ. לו) 'תנה אותו על ידי ואני אשיבנו' הוי כקבלן, עיי"ש.

באבני נזר (אהע"ז ס"י שמש סק"ג) הביא משו"ת הרשב"א (ח"ד ס"י ב, הובא בבית יוסף ח"מ ס"י קעז מחדש ה) באומר לחבירו צא וגנוב ואני אשלם ההיזק, וכתב רשב"א דפטור המשלח דאין שליח לדבר עבירה, והוקשה לאבני נזר דמ"מ יועיל מדין ערבות שהוציא על פיו. והוכיח מזה למשי"כ רשב"א (קדושין ז.) דערבות מדין שליחות הוא, ובאין שליח לדבר עבירה, הכי נמי דאין ערבות לדבר עבירה. - ועי' מ"ש בגליון האבני. ושם נרשם: עי' אבני' יו"ד ס"י קנא סק"ג, ח"י הרי"מ כתובות ר"פ המדיר על קו' הגמ' ופרנס לאו שליחותיה קא עביד, שהקשה אין שלד"ע, ותיירץ מדין ערבות, וחזוין דיש ערב לדבר עבירה. ועי' שער המשפט ס"י קלב, ומיש' בגליון המשפ"כ ס"י קכט, ועי' אבני מלואים ס"י ע סק"י בהגה, ולכאורה בורק מנה לים לשיטת דחייב מדין ערב הרי עובר בכל תשחית.

ונראה די"ל עוד, ונקדים באומר לחבירו צא ותזיק חפץ של פלוני, ואני אשלם, אם שייך למיתי עלה מדין ערבות, דלכאורה דומה לזרז מנה לים דליכא ערבות לרשב"א. אולם העיר הגר"מ שפרן שליט"א דנידון זה אינו ענין לזרז מנה לים, דהתם לא נעשה מירי בוריקתו לים, ולא נתחייב, ולא זכה שום אדם, אבל הכא, שנתחייב המזיק לניזק, שייך שפיר דין ערבות, שהניזק קיבל חיובו של מזיק, והכי נמי באומר זרז מנה של פלוני לים, ה"ג דשייך בזה דין ערבות, שהזרז נתחייב מנה.

אמנם נראה דלא שייך ערבוה כלל בנידון זה, וגרע מזרז מנה לים, דדווקא בהוציא וחסר ממונו על פיו של ערב, שייך להתחייב מדין ערב, אבל הכא לא חסר ממונו כלל, ומה שנתחייב הוא תמורת ההיזק, ולא מצינו ערבות כי אם בנחסר ממון על פי הערב. - ועי' מקנה קדושין ט' תרומת הכרי ס"י שפ ונתה"מ ס"י שדמ סק"א.

ובזה י"ל קושיית האבני נזר הנ"ל, דלא שייך ערבות כלל בנידון הנ"ל, דהנכס משלם עבור גניבתו, אבל לא חשיב דנחסר ממון כלל.

וגם דמו נדרש

'הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ואל שמתם וגם דמו הנה נדרש' (מכ. כב), ואינו מובן מה 'וגם דמו נדרש' בא להוסיף על מה שכבר אמר 'אל תחטאו בילד', וכבר עמדו בזה המפרשים. אלא כמ"ש דע"י התגברות יוסף הצדיק יש לכל אחד ואחד מאתנו את הכח להתגבר על כל הנסיונות, שצינן את אש היצר והחליש את כחו. וזה **'וגם דמו הנה נדרש'** [כי אף שהשבטים לא ידעו מעלתו האמיתית - פרישא דאחיה, שיתלונן - ראובן על הפסדה, וכוונת - ראובן כפשט הדברים, אבל נכלל גם המשמעות שלא כוון אליה והושמה בפיו], שבהריגת יוסף הצדיק הרי חסר לכל בני ישראל הכח של יוסף הצדיק בדמם - להקריב הדם לה', והרי כולנו זרעא דיוסף (עי' ברכות נה: ומהרש"א חא"י שם), כדכתיב (שם עז. טז) 'בני יעקב ויוסף סלה' (עי' מדרש תהלים ג, ובעה"ט ויחי מח, טז). (מתוך טיטוס ס"ג שבת חנוכה תשפ"א)

טענת יוסף - על מי שגנב או על כולם

בס"ד, א' פ' ויחי, תשליט, ב"ב ת"ו. לכבוד אמ"ר שליט"א. שלום וברכה. עלו בדעתי בש"ק זו כמה רעיונות והנני להציעם בזה. [כאן הובא רק הנוגע לפרשתן]

בדברי אגדה היה נראה לפע"ד דבר נחמד בסוף פרשת מקץ, דלכאורה יש סתירה בין הפסוקים, דבפסוק י' כתיב "אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים", ואחר כך כשתזכרו לפני יוסף אמר להם "מה המעשה אשר עשיתם" משמע דכולם בחשד הזה. ונראה לפע"ד, דהנה בדעת זקנים מבעלי התוס' על הפסוק "כדבריהם כן הוא וגו'", כתב וז"ל: "כדבריהם שאמרתם שאתם נאמנים כן הוא, שהרי הכסף אשר מצאתם החזרתם אותו, אמנם אחיכם הקטן שלא ראיתי באמונתו הוא גנבו ושלא מדעתכם, ולכן אותו אשר נמצא הגביע בידו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים". עכ"ל, ומובן דבאמת לכולם היה שפיר ק"ו להאמינם שלא גנבו ורק על בנימין חשד.

אבל כשבאו ליוסף אמר "הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני", וא"כ גם לכם אין ק"ו להצדיקם, דיתכן שגם אותם גנבתם, ומה שהזרתם אז הכסף שמצאתם כי הלא ידעתם שביכולתי לנחש ולדעת ולכן לא גנבתם, אבל כעת הנכם בחשד יחד עם בנימין, ולכן אמר "מה המעשה אשר עשיתם" ד"הלא ידעתם" ושוב אין לכם הצדקה [ומיושב דקדוק הלשון "הלא ידעתם" דהוי ליה למימר "הלא נחש ינחש"], ועי' אמר יהודה מה נצטדק, דבאמת נפרך הק"ו ואין להם תשובה.

הלא אלו דברי בנך, שאול

בחלום פרעה - בהמות ולא אנשים

'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים' (מא. לג), ומקשים המפרשים מי בקשו לתת עצות, ואיך מנער עבד עברי הבא לפתור חלומות, ייעצה יועץ למלך. ויש לתרץ בהקדם דברי רש"י על הפסוק (מא. ב) **'והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריות בשר'** - "יפות מראה - סימן הוא לימי השופע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין עין בריה צרה בחברתה". ויש להתבונן אם כן אמאי לא ראה פרעה בחלומות אנשים, שהרי היפות מראה מראים על התנהגות אנשים, והרעב והשופע נוגע לאנשים, ויותר נכון היה שיהיו אנשים בחלום פרעה, ואי משום בליעת הפרות, גם על אנשים אפשר לחלום כך, והרי אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ב) **'איש את רעהו חיים בלעו'**.

וי"ל ע"פ המובא על אחד מהצדיקים ז"ע שאמר פעם לתלמידיו בואו ואראה לכם שור עם שטריימעל על ראשו, והראה על חסיד אחד, כשהסתכלו על רבם בתמיהה, אמר להם שמרוב שקיעתו במחשבה באכילת בקר, נתהוו לו צורה רוחנית של שור, כמו כן אמר יוסף לפרעה, זה שלא היו אנשים בחלומות, משום שכולם שקועים כל כולם באכילה ובהנאת הרגע בלי חשבון העתיד, וכבהמות נדמו, ולכן באו שני רעב. ואם הנך רוצה למנוע זאת על ידי שיטמנו משנות השבע לשנות הרעב, הנך חייב למנות 'איש חכם ונבון', שהתעלה מעל הטביעה בגשמיות, שהוא ידע לכוון את העם לאצור על ימים של אח"כ, ואין כאן עצה גרידא, אלא אמירת פתרון החלום בשלימותו. **אם בגשמיות כך, ק"ו ב"ב של ק"ו לרוחניות, רק מי שמתעלה מעל הבהמיות יכול לאצור מימי הטוב לימים הבאים.**

(ליל שבת חנוכה פרי' מקץ תשע"ה - עבד"ד חנוכה עמ' קכד-קכה)

כח מעל הטבע לשלום במצרים

'הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו' (מא. לה), ומפרש המהרש"א (חא"ג סוטה לה) דהיינו כח מלאכי שמים כדכתיב (תהלים קד, ד) **'עושה מלאכיו רוחות'** [ופשוטו של מקרא פירשו המפרשים מלאכי - שלוחיו, אך המהרש"א כאן וכן בשבת קכט: מפרש רוח - מלאך (ועי' עבד"ד ח"א עמ' שמ בהערה)]. וי"ל המכוון בדבריו שלולא שיוסף הצדיק היה כובש את יצרו, עם כח כמלאכי שמים, לא היה זוכה לעלות לגדולה, להיות שליט על ארץ מצרים, עי"ש. ונזכר זאת כאן בפסוק, משום שבשביל להיות שר בתקופה שאין הילוך החיים מתנהלים כדרכו של עולם, לא סגי שר ומושל בדרך הטבע, אלא נצרך 'איש אשר רוח אלקים בו', ולכן דייקא יוסף הצדיק שהתגבר על יצרו כמלאכי שמים, היה יכול להיות השר והמשביר בעת הזאת של שובע ורעב שמעל דרך הטבע, וכן אמרו חז"ל (תנחומא נשא כח) **'ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר'** (מב. ו) - **'על ששלט ביצרו נעשה שליט בארץ'**, עי"ש כל הענין.

ולמדנו מדברי המהרש"א, שאי אפשר לכבוש ולנצח את היצר בכוחות אנושיים, אלא צריכים כוחות של מלאך, דהרי איתא בגמרא (קידושין פא.) **'חזי דאת נורא ואנא בישרא'**, וא"כ איך בכח הטבעי של בשר ודם להתגבר על היצר הרע, שהרי הוא מלאך ועל שם זה נקרא 'נורא' (עי' מהר"ל חא"ג שם), אבל על ידי התגברות מעבר לטבעו כעין מלאך אין אש היצר שולטת בו ואז 'אנא עדיפנא מינך' [ועי' שולי הגליון חגיגה כז. ד"ה תלמיד. ויש להוסיף דזה בית יוסף להבה, ניצוץ אחד יוצא ושורף הכל, ומתגבר כנגד הנורא דיצר].

(ליל שבת חנוכה פרי' מקץ תשע"ג - עבד"ד ח"ב עמ' של, חנוכה עמ' יט-כ)

שכחת הצער והקפדה על בית אביו

'ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אביו' (מא. נא), ויש להבין, הלא שם מורה על מהות הדבר, ומאי מעלייתא היא שכחת בית אביו, ועוד נראה כחסרון, וכמו שעמד בזה בספר **דברי שאול** [להגרי"ש נטוהזן זצ"ל] **'מעודי תמהתי איך שייך שיחפאר יוסף, ועוד שיקרא שם בנו על זה ששכח את עמלו ואת כל בית אביו, מה בצע בכל עניני העולם הגשמי שידע כי הוא מרוחק מקדושת בית אביו ואור פני אביו לא ראה'**.

אלא י"ל דהמכוון באמרו כי נשני את כל עמלי ואת כל בית אביו היינו הצער שהיה ליוסף הצדיק על פירודו מאחיו, ועל שהעביר ההקפדה מלבו על מעשיו אחיו עד ששכח מהכל, ועל זה נתן יוסף הודאה להש"ת וקרא שם בנו על זה. ושמן קאגרים, שהנושא את השם 'מנשה' על שם כי נשני, היה לו תכונה זו של ויתור והבלגה, ולכן כתיב (ויחי מה. יד) **'שיכל את ידיו כי מנשה הבכור'**, שעמדו המפרשים מה נתינת טעם היא לשיכל את ידיו, אלא כי דייקא משום שימנשה הוא הבכור יכל יעקב אבינו ע"ה להקדים הבן הצעיר על פניו, כי מנשה הוא איש רעים להתרועע ולא יקפיד על העדפת אפרים.

ומה מאוד יומתק עפ"י דברי **השפתי כהן** עה"ת שכתב בשם מורו זלה"ה דהא דנתן משה רבינו נחלה בעבר הירדן לחצי שבט מנשה (מטות לב. ג), היה בכדי שלא תשתכח האהבה בין השבטים, עי"ש. ולהנ"ל יובן ביותר, שחילקו דווקא שבט מנשה, כי דייקא יוסף הצדיק זכה שעל ידי צאצאיו ישמר האחדות והאהבה בין השבטים, שלמרות ששטמוהו בעלי חצים, מ"מ הסיר מלבו כל טינה, וכן אחרי פטירת יעקב אבינו ע"ה שמר על אחדות השבטים, ולכן עמד לו לזכות שעל ידו ישמר הקשר והאחדות בין השבטים לעולם. ודווקא מנשה, שנקרא על שם שכחת השנאה והטרוניה, ושמן קאגרים על כל השבט כולו, שהיה ביניהם אהבה וחיבה ביותר, וכן החיתון באותו השבט, גורם חיבה ביותר בין בני השבט, והם גם היסוד לאחדות בין כל בני".

(פרי' מטות תשע"א - עבד"ד ח"א עמ' קכו)

הדרך להשלים חסר מחמת החטאים

'שבו שברו לנו מעט אוכל' (מג. ב; מד. כה). ה' פעמים כתיב שבו חסר במקרא, ארבעה מהם בענין תשובה [שבו מדרכ"ם הרעים' (מ"ב יז. ג), 'אם תבעיון בעיו שבו אתיו' (ישעיה שם. יב. ועי' ירושלמי הנ"ל), 'שבו נא איש מדרכו הרעה והיטיבו מעלליכם' (ירמיה לה. טו), 'שבו עדי בכל לבבכם' (יואל ב. יב)], ולכן כתיב חסר, כי 'לקל גומר עלי', ועל האדם לפתוח פתח כחודה של מחס והקב"ה פותח לו כפתחו של אולם. והחמישי [הראשון במקרא] הוא בפרשתן 'שבו שברו לנו מעט אוכל', ונכתב חסר, כי חטא מכירת יוסף לא נתקן, ודרך התיקון מרומז שם בקרא 'מעט אוכל' - גדולה לגימה שמקרב (סנהדרין קג). ורמז לדבר 'שבו אֶתְיו' [דקאי על הגאולה העתידה (עי' ירושלמי שם)] בגימטריא 'שבת יחד'.

ועו"ל דאיתא בשו"ע (או"ח סי' תכח סעיף ג) **'א"ת ב"ש וכו'**, ביום ראשון של פסח היה לעולם תשעה באב, וסימן על מצות ומורורים יאכלוהו (במדבר ט. יא). וכן דרשו חז"ל (איכ"ר ג. ה) **'ע"פ (איכה ג. ה) 'השביעני במורורים'**. וארבעה פעמים 'שבו' כנגד ארבעה תעניות של אבלות החורבן שתשעה באב הוא שורשו, שכולם מענין התשובה - שבוה תלוי הגאולה כד' הירושלמי (שם), וחמישי - 'שבו שברו לנו מעט אוכל' הוא ליל הסדר שכנגדם, ונכפל בפסוק 'שבו שברו' לרמז ב' לילי הסדר ביו"ט של גלויות. ומה דכתיב ה' פעמים 'שבו' חסר וי"ו, ג"כ מרמז על הגלות, כי הם כנגד מה שכתב רש"י (ויקרא כ. מב) **'בחמשה מקומות נכתב יעקוב מלא'**. ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שביאו ויבשר גאולת בניו. וארבעה כוסות הם כנגד ארבעה תעניות, והחמישי הוא כוס של אליהו, דכשבנ"י ישובו בתשובה כראוי ובשלימות - שובו בו"י, אזי יבאו ויבשר את הקץ, ואז ישוב שבות יעקב, ואליהו ישוב להיות מלא וי"ו.

(י"ט פסח - עבד"ד ח"ב עמ' ססה)

אנכי אערבנו

התמסרות כל כולו למטרה

בפרשתן כאשר יעקב אבינו ע"ה לא רצה לשלוח את בנימין למצרים, אמר ראובן 'את שני בני תמית' (מב. לו), ולא קיבל יעקב אבינו את דבריו, אלא אמר 'בכור שוטה הוא זה' (עי' רש"י שם לח), אבל כשיהודה אמר **'אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצאתי לפניך וחטאתי לך כל הימים'** (מג. ט), הסכים יעקב אבינו ע"ה לשלוח את בנימין למצרים, והקשו המפרשים מה בין דברי ראובן למה שאמר יהודה.

אלא שראובן אמר שאם לא ישיב את בנימין, הוא יִעָנֵש במיתת בנו, ומה לא הרויח יעקב אבינו כלום, כי לא יהיה לו לא את בנימין ולא את בני ראובן. אבל יהודה אמר 'אנכי אערבנו', אני ערב בעדו ומעורב איתו, 'וחטאתי לך כל הימים', חטאתי מלשון חסרון, יחסר בי אם לא אחזיר את בנימין, יהודה אמר שהוא **נוטל אותו על עצמו עד היחידה שבנפש**, שהוא מתחבר איתו ומרגיש איתו, בנפשו הדבר. ורק על ידי מסירות כל כולו, יכולים לשבור את הקליפה של מצרים, ולהחזיר את בנימין בשלימות.

וכמו כן הדבר בלימוד התורה, יש להתמסר אליה עם כל הרמ"ח והשס"ה, רגילים לננות ולומר 'יגיעת התורה', ואולי אין זה ביטוי מדויק, כי יסוד הדבר הוא **התמסרות לתורה**, רצון לתורה, לאהוב את התורה, ועל ידי לימוד כזה שוברים את הקליפות, ומגיעים לדביקות בה', והרי מתבאר בתניא (פרק ה) שכאשר יהודי לומד הלכה מסוימת הרי הוא דבוק אז ברצון העליון, ולא שייך קשר אחר בין הבורא לנבדא, רק כאשר מחשבת האדם משיגה ותופסת את התורה, שעל ידי זה מחשבתו מכוונת לרצון ה', ואין לך דביקות גדולה מזה.

האחרונים דנים למה אם הבעל שוטה אינו יכול לגרש, הרי חרש שוטה וקטן כשרים לכתוב את הגט 'כשגדול עומד על גביו' (עי' גיטין כג.). ואם כן לגבי גירושין נמי נימא שהשוטה יעשה את המעשה, והאדם השפוי והבריא העומד על גביו ישלים את הכוונה, ומבארים כמה מגדולי האחרונים (עי' בית מאיר אהע"ז סי' קכא סק"ו, ושו"ת בית אפרים אהע"ז סי' פט ד"ה והנה ראיתי, ושו"ת הרי"מ אהע"ז סי' כג, ושו"ת צמח צדק אהע"ז סי' קט) שעבור **כוונה ומחשבה** מהני גדול העומד על גביו, אבל רצון, אף אחד אחר בעולם אינו יכול להשלים עבור האדם, אלא הוא בעצמו אינו רוצה, ולא מהני השלמת הרצון על ידי אחר [ומה שבקצוה"ח (סי' ערה סק"ג) דן ג"כ בקנינים לצרף מעשה הגבהה בלי כוונה שעשה אחד עם כוונת תבירו, שם מירי מצירוף כוונה גרידא, כי רצון היה מצד הקונה לזכות בו, וגם מצד זכיה יועיל קניה לחבירו מגזיה"כ או מטעם שליחות, ואינו ענין לגירוד"ד].

תירוצו זה הוא תירוץ אמיתי, ויסוד נפלא בכוחות הנפש, שחכמינו ז"ל ירדו לסוף דעתו של אדם והבינו היטב עמקי נפשו, ירצון צריך להגיע מהאדם בעצמו, אפשר לעמוד לימינו ולהדריך אותו לעלות בדרך העולה בית קל, אבל כולם יכולים לתת רק כוונה ומחשבה, כיוון ודרך, אבל רצון, בזה אין גדול עומד על גביו, אם אין רצון פנימי להתמסר ללימוד התורה, מתוך ידיעה שזו היא הדביקות היותר גדולה בהבורא ית"ש, לא יועיל כלום. יהודי צריך לגשת ללימוד התורה מתוך בקשה ותפילה לרבשעי אני בשר ודם רוצה להתקשר לה', והדרך היחידה תפודי יכול להתקשר ולידבק בה' היא ע"י לימוד התורה מתוך התמסרות כל כוחות ורצונות הנפש.

(כ"ב כסלו תשע"ב - עבד"ד ח"ב עמ' תנג)

נדבת ידידיו
הרה"ג ר' **חיים מאיר שמחה** שליט"א
לרגל הולדת נכדו שנתח
בת לבנו ידידו הרה"ח ר' **בונם** שליט"א
ולרגל הולדת תפילין לבנו **אברהם בנימין** גי"ו
ידיד שיוכה לרוות נחת מכל יוצ"ח

לעילוי נשמת
הרה"ג ר' **חיים ירחמיאל**
ב"ר **דוד יהודה** ז"ל
נלב"ע ה' **טבת תשנ"ב**
ת.צ.צ.ב.ה.

לזכות הבחור הבר מצוה
שמחה בונם נ"י
יה"ר שיגדל מעלה מעלה בתורה וירא"ש
ועיניו הוריו ראות ושמחות

להודות ולהלל לשמן הגדול
יעקב צבי בן מרים צעלא

טללי תחיה

בס"ד, כסלו תשוע"ה לפ"ק ירושלתי
אחדשה"ט

יותר קל לאדם לקבל הנהגת השי"ת עמו, כשמדובר **במעשה מסויים**, גם כשהוא הפך הטוב רח"ל, ומשא"כ כשיש תוחלת ממושכה, מבלי שרואים איהו פעולה והתקדמות, קשה לאדם לזכור ברציפות שהכל מהנהגת אב הרחמן יתברך שמו, גם צער ההמתנה כשאין נראה לעיני בשר פעולה לטובה, אבל באמת, מנהג עולמו בחדס ובריותיו ברחמים, בהשגחה פרטית **יותר מהשגחה** האב הגשמי על בתו, ובוודאי מכין לה זיווגה המיועד לה לפי מעשיה, ויה"ר שתוכלו לראות בעיני בשר ישועות בשמחה אצלכם.

המעטיר בעדך לטובה
שאויל אלחר

תורתנו נתונה בזה למי שמסר מכתב הנ"ל לפרסם בגליונו, וכן תורתנו נתונה לאלו ששלחו המכתבים בענין להוציא יקר מזולל, והודאה בזמן הזה, ובקשתנו שוב לכל אלו אשר תחת ידם מכתבים בכלל וכגון אלו בפרט, שימצאו לנו את הדברים, ונר לאחד נר למאה בזיוכי הרבים.

משיב דברים נכוחים

מכתב מרבינו שליט"א
על להבין שמועות פר' וישב

בס"ד, ערב חנוכה תשוע"ה לפ"ק

למערכת בנא"ד. בגליון וישב (ל"ג) במדור להבין שמועות, נתקשו בדברי הרבי ר' ברוך שהרי מעשים בכל יום בתורה ותפלה ותיקון המדות שיש התעוררות, ובכ"ז אינו מציא"ר, עכ"ל.

וראשית, אשרי חלקכם שיש לכם מידי יום **התעוררות** לזה, ולא כמוצות אנשים מלומדה. ולגוף השאלה, ברור שלא דיבר הר"ב ממעשים תמידים כאלה, אלא ממשוה מחודש יוצא מהרגילות, שעליו אדם תוהה לדעת מקורו.

היה מגיע לכם יש"כ על הגליונות, אבל כמאמר הלב שמחה זי"ע בנאומו בפתיחת שיבת אמרי אמת: אז מען איז א חסיד דארף מען נישט קיין יש"כ.

ידידכם
שאויל

...

בה"י, נר ד' תשפ"א לפ"ק
לכבוד מע' בנאות דשא.

ב'להבין שמועות פר' וישב, בדברי השפתי צדיק בשם החי' הרי"מ מהרבי ר' ברוך זי"ע, ד'כדברה יום יום מורה על 'צה"ר, והקשיתם דהרצונות הטובים מתעוררים כסדר.

כמדומה דנקוד הענין הוא, מה שרמזו חז"ל בגדים שלבשה שחרית לא לבשה ערבית, דהיינו כי היצירה בא בכל עת בהלבשה חדשה וטעם חדש, למה עתה ודאי צריך לעשות כדבריו, וכן אמרה הריני כופפת קומתך, אוסרתך וכו' וכו', והיינו כל יום ועת בטעמים ונימוקים שונים ומתחדשים, לפי הזמן והמקום, ולכן נקראים הבלי הזמן. אבל היצר טוב בא תמיד עם אותו נקודה אחת, כמו שאמר יוסף הצדיק 'וחטאתי לאלהים, בלא חילופי טעמים, ונמצא שנדמה שאינו בא מחדש, אלא טענו הראשונה מתעורר שוב ושנית ושלישית עד יציאת הנפש. וזו נקודת אבן בוחן.

בהזמנות זו נודה לכם 'בתוך רבים' על גחלי וניצוצי אש המכלים קרנות של פשתן - לבושי שוא, כן ירבה.

בברכת א גוטען חנוכה
אברהם מרדכי [בן מורנו הגאון רבי אריה זצ"ל]

מכתבים למערכת

בס"ד, ימי חנוכה תשפ"א

לכבוד המערכת החשובה. ראשית אתכבד להודות ולהל"ל על הגליונות הנפלאים המלאים זיו מזן אל זן מדי שבוע ושבוע ומפיקים נוגה בשמעתתא ובאגדה ומתענגים בה ושומחים בצאתם!

בגליון ל"ג במדור כי אנכי ידעתי את המחשבות, דנו בדבה"ק של הר"ב זי"ע לפי הרמתיים צופים, ולפי דבריו של הרה"ק מקאצק זי"ע שחי' יצאו דברים כאלו מפי הר"ב והבנה אחרת בדבריו.

ויש לציין שבספ"ק מי השילוח להרה"ק מאיזביצא זי"ע פר' וישב ד"ה וירד יהודה, משלב ב' המהלכים הנ"ל, ומפרש דבתחלה היה יהודה מיואש מעצמו, וסבר שרק לבניו יהיה תיקון, ומשו"ה מתו ער ואונן, ואחרי שובו והבין שלא יתכן ענף בלא שורש, ונתחזק שגם לו יהא תיקון וכד' הרה"ק מקאצק זי"ע, אז הצליח שיתקיימו בניו, עיי"ש בדבריו הנפלאים.

[וכדאי לציין לכבוד יו"ד של הרה"ק הנ"ל ז' סבת, והאמרי אמת זי"ע נולד ב' סבת כמבואר במכתב של השפ"א במדור הנ"ל. ששמעתי מזקני האדמו"ר מנאוואמינסק זי"ע בשם הגה"ר ר' מנדל איגר מלובלין ז"ל שהשפ"א זי"ע אמר בעת הברית שהיה לנו 'גוטע פריינד' ידיד טוב שקראו לו מרדכי שהיום היארציט שלו. ויש עוד גירסא שהאמרי"א אמר ע"ע שהוא נקרא מרדכי ע"ש הרה"ק הנ"ל, והרה"ק ר' משה בצלאל זי"ע לא הסכים ואמר שאם השפ"א היה יודע שאתה אומר את זה לא היה נותן לך השם מרדכי. ואולי יש ליישב שאין שני הסיפורים סותרים].

אברהם דוד הורוויץ
סטעטין איילינד נ"י

על מה מגיע שכר לאדם

במדרש בפרשתן (ב"ר צ. ג.) יוסף משלו ניתן לו, ידיים שלא משמשו כו', לב שלא הרגה כו', רגלים כו', צואר כו'. דקשה להמדרש דשכר מצוה בהאי עולמא ליכא (קדושין לט:), רק משלו ניתן לו. ופירוש זה, כי כל המצות אינם נקראים על שם האדם, כי הכל בעזר עליו, ולכן מברכין קודם המצוה, כי הציווי מסייע לקיים המצוה (ועי' תצוה תרל"א ד"ה במדרש), ויקרא תרל"א ד"ה במדרש). **אולם השמירה ממצות לא תעשה הוא של האדם.** רק על זה לא שייך שכר. אך מי שבא לנסיון בדבר עבירה **נותנין לו שכר כעושה מצוה** כדאי"תא בגמרא (שם).

זהו השכר יוכל להיות גם בעולם הזה, דשכר מצות כיון שבא בכח המצוה שהוא מהשי"ת, והוא קדוש, אינו בעולם הזה. וכתבי (איוב מא. ג.) מי הקדימני ואשלם מי (עי' ויק"ר כו. ב.). אבל בנסיון, כמ"ש ז"ל (פסחים ק"ג.) רווק הדר בכרך, אינו בכלל מי הקדימני, ואילו שייך שכר בעוה"ז ג"כ.

(שפת אמת תרל"ה ד"ה במדרש יוסף)

יוסף משלו נתנו לו (ב"ר צ. ג.). כי מה שהאדם נותן משלו להשי"ת, לבטל רצונו עבור רצון השי"ת, זה נקרא שלו, מה שמבטל ומכניע רצון עצמו. כי לעשות מעש"ט, רק מעזר השי"ת. **אבל למנוע ולגבור נגד תאוותו ורצונו, זה נקרא משלו.** (שפת אמת תרל"ב ד"ה יוסף)

והו שאמרו במדרש תנחומא (תצוה א) 'ואני תמיד איחל והוספת' (תהלים עא. יד) וכו', כי איך יש נחת רוח להשי" ממעשינו, אך על ידי ביטול ההיפוך כמשל הסומא במדרש (שמ"ר לו. ב.), שאין הקב"ה צריך לאורה ח"ו, **אבל להאיר האור הגנוז תוך החושך על ידי עבודה רבה**, בביטול הרצון וכל הכוחות בלתי לה' לבדו, על ידי זה מאיר הארת הקדושה תוך החושך, **ודאי זה בא על ידי עבודותינו**, שכן היה רצונו יתברך. וזהו שכתוב 'הוספת', שזה תוספת נייחא שבא על ידי בני ישראל. (שפת אמת לקוטים פר' תצוה ד"ה ובמדרש זית)

כי השי"ת אדון כל, ובמה נוכל לעבוד אותו, רק ע"י שנמצא יצה"ר והבלי עולם, בזאת נוכל למצוא מקום לעשות לו נחת רוח.

(שפת אמת נשא תרמ"ט ד"ה במדרש)

ראוי להשכיל ולהבין על קבלת שכר המצות, הנה מצד השכל והדין אינו מחמת קיום המצות, כי מאחר שהבורא ית"ש ויתעלה בראנו לכבודו, ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף כו' על הטובות כו' שעשה עמנו, וראוי ונכון היותנו מקיימים מצותיו הקדושים כמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק כו' כי לכן נוצרת, אך **עיקר קבלת שכרנו הוא מצד שהבורא ית"ש נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע**, ומתגבר עלינו להתאות תאוה ולהרהר חלילה בעבירה, וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום (בראשית ו. ה). **והאדם עומד כנגדו**, ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו, להזהר ולהשמר מכל דבר רע מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאוות והרהורים והדומה להם, **לזה צריך מלחמה ועבודה רבה** לשבר כח התאוות היצר הרע, וזהו עינוי וסיוגוף גדול, עיי"ה הקב"ה מקדשו ומטהרו כאלו עשה מצוה, כי על ידי המצות אנו מתקדשים ומטהרים כאמור אשר קדשנו במצותיו. וזהו דאמרינן בגמרא (קדושין לט:) הוישב בטל ואינו עובר עבירה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה מצוה, והיינו כנ"ל על ידי שהוא משבר כח התאוה של היצר הרע שלא לחטא חלילה, עיי"ה הוא מתקדש כאלו עשה מצוה. (נועם אלימלך פר' ויחי ד"ה או יאמר ויחי יעקב כו', עיי"ש באורך)

'יששכר חמור גרם' (ויחי מט. יד), פירוש, דעיקר שכר המגיע לאדם הוא מחמת שרגיל מנעוריו בתאוות הגופניות, כי נפש השכלי בא לו אחר י"ג שנים (עי' זוה"ק ח"א קסח:), והוא משוקע בתאוות, והוא משבר התאוות הגשמיות ועובד את ה', מחמת זה מגיע לו שכר, אבל כשלא היה לאדם תאוות החומריים לא הגיע לאדם שכרו. וזה יששכר חמור גרם, אותיות 'יש שכר', דהיינו שישולם לאדם הגמול, 'חמור גרם', פירוש החומריות שהוא משוקע זה גרם לשכר.

(קדושת לוי פר' ויחי)

'את האלקים אני ירא' (מב, יח), מכאן למדו חז"ל (סוטה מט:) שמורת להתפאר את עצמו במצות יראת ה', אף דבכל המצות כתיב (מכ"ה ו. ח) 'והצנע לכת עם אלקיך', שראוי לכל אדם להסתיר מעשה מצותיו, מ"מ גבי 'יראה יכול לפאר עצמו, כמו שמצינו בכל יוסף שאמר את האלקים אני ירא'. וכן פירוש התרגום סוף ויחי (ג. יט) 'התחת אלקים אני' - 'ארי דחלא דה' אנא'.

ואולי הטעם, כי כל המצוות הם בסיוע השי"ת כמ"ש (שבת קד. יומא לה:) בא לטהר מסייעין אותו, משא"כ ביראה, כדכתיב (עקב י. יב) 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', ואמרו חז"ל (ברכות לג:) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. על כן אין להתפאר בשאר מצוות כיון שהם בסיוע השי"ת. כמו שכתבנו (עי' לך יז. א: פקודי לה. כב) בפסוק (תהלים סב. ג) 'וְלֹךְ ה' חֶסֶד כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ, כִּי כָל תִּשְׁלוֹם שֹׂכֵר שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת הוּא מִצַּד הַחֶסֶד, כֵּאלוּ הוּא מַעֲשֵׂה אָדָם עֲצֻמוֹ, וּבִאֲמַת הוּא בְּסִיוַת הַשִּׁי"ת.

(פנים יפות בפרשתן, עיי"ש עוד, ועי' המקנה בפתיחה)

להבין שמועות

הנה מבואר בדברי רבוה"ק בכמה אופנים על מה מגיע לאדם לקבל שכר, על שמירתו מלא תעשה, והתגברות מלעשות רע. בנועם אלימלך ובקדושת לוי הנימוק משום שבוז יש עבודה רבה, אמנם בשפ"א כתב הטעם משום דאין בזה סיוע משמייא, ועפ"ז חידש דעל כן השכר אף בהאי עולמא, ועוד כמה חידושים בדבה"ק. והדברים צריכים הבנה, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים לו. לב-ג) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבונו בידו', ואמרו חז"ל (סוכה נב:) קדושין ל:) אלמלא הקב"ה עזרו אינו יכול לו [ונכפנים יפות כתב רק לענין יראת שמים, וזה ג"כ צ"ב קצת].

משולחן המערכת